

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Волярська О.С., к.пед.н., доцент, Ляхова О.М., бакалавр

Запорізький національний університет

У статті здійснюється теоретичний аналіз розвитку творчої особистості молодшого школяра, розглядається система творчих завдань.

Ключові слова: творчість, креативність, система творчих завдань.

Волярская Е.С., Ляхова О.М. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье осуществляется теоретический анализ развития творческой личности младшего школьника, рассматривается система творческих заданий.

Ключевые слова: творчество, креативность, система творческих заданий.

Volyarskaya H.S., Lyahova O.M. PSYCHOLOGY-PEDAGOGICAL BASES OF CREATIVE DEVELOPMENT THE PERSONALITY OF YOUNG PUPILS / Zaporizhzhya National University, Ukraine

In this article we conduct the theoretical analysis of creative develop the young pupils personality and consider the system of creative tasks.

Key words: creativity, system of creative tasks

Сучасна соціальна ситуація загострила специфічні проблеми, які стоять перед системою освіти в області культивування творчості як масового явища, що пов'язане з глобальною необхідністю підвищення творчого потенціалу суспільства, адже виховання творчої особистості сприятиме виходу не лише з духовної кризи суспільства: 3,5% обдарованих людей забезпечують 95-97% національного доходу. Інтелектуальна творчість – це механізм, який забезпечує прогресивну еволюцію суспільства і купірує регресивні лінії цього розвитку. Саме творча особистість є дійсним творцем історії. Саме колективній творчості людства сучасність зобов'язана всіма досягненнями матеріального та духовного життя суспільства. Щоб забезпечити розвиток суспільства, ми повинні забезпечити розвиток кожної окремої дитини, тобто виховати творчу особистість.

У сучасній психолого-педагогічній літературі (В.І. Андрєєв, Г.С. Альтшуллер, М.І. Махмутов, Т.В. Кудрявцев, А.М. Матюшкін, Е.І. Машбиц, А.І. Уман, А.В. Хуторский та ін.) акцентується увага на визначенні засобів підвищення продуктивності пізнавальної діяльності учнів, організації їх сумісної творчої діяльності, розглядаються питання організації творчої діяльності учнів за допомогою створення проблемних ситуацій, розвитку методологічної культури школярів в процесі виконання творчих завдань.

Відомо, що саме діти внаслідок своєї чутливості найбільш сприйнятливі до цих деформуючих дій. Таким чином, перед педагогом постає задача нейтралізації або компенсації вказаних негативних факторів та розвитку творчої особистості. “Класична” педагогіка не дає відповідних рекомендацій.

Мета даної статті - проведення теоретичного аналізу розвитку творчої особистості молодшого школяра.

Реалії сьогодення вимагають від вчителів середньої школи пошуку нових ефективних форм і прогресивних методів навчання, які були б адекватними новій парадигмі освіти. Одним з найбільш перспективних шляхів удосконалення навчального процесу є впровадження методів активного навчання. Не замінюючи собою традиційних, методи активного навчання розширюють їх межі і можливості, припускають практичне застосування знань з урахуванням конкретних умов, в конкретних колективах, з конкретними людьми. Сама інтелектуальна робота над матеріалом, власне активність дітей призводять до запам'ятовування матеріалу навіть тоді, коли не стоїть спеціальне завдання запам'ятати. “Істинну силу навчання має лише в тому випадку, якщо пізнавальна діяльність на уроці викликає у школярів радість, задоволення, захопленість пізнанням” [1]. Активне навчання має на меті залучити кожного учня в навчальний процес не як пасивного об'єкта, а як безпосереднього учасника, який самостійно, потворчому виробляє рішення і одночасно з цим розвинути особистість шляхом включення її в процес сумісної колективної діяльності.

Розглянемо проблему творчості як предмет дослідження психології.

Потреба зрозуміти природу творчості виникла внаслідок необхідності впливу на творчу діяльність з метою підвищення її ефективності. Ще древньогрецькі філософи прагнули в своїх системах навчання застосовувати методи, які розвивали би в учнях творче мислення. У подальшому почалися пошуки більш активних форм впливу на людську психіку, які дозволяли би керувати творчою діяльністю.

Досліджуючи проблему творчості, необхідно враховувати таке:

1. У ході історичного розвитку змінювалися не лише засоби та форми творчості, але і його суб'єктивний фактор, тобто сама людина.
2. У творчій діяльності кульмінуються не лише типові риси життя суспільства, але і народжені суспільним розвитком прояви психологічних особливостей різних членів суспільства.

Психологія творчості як наука почала складатися на межі XIX – XX століть. Творчість у ній розглядалася як психологічний процес створення нового та як сукупність якостей особистості, забезпечуючи її включеність у цей процес [2].

У цей час психологи описували обставини створення великих відкриттів науки та мистецтва. Джерелом описів стали біографії, автобіографії, мемуари, літературні твори. Досліджувалася природа творчості, фази творчого процесу, здібності до творчості та якості творчої особистості. Виділялись ознаки геніальності, які виражалися в особливостях перцепції, інтелекту, характеру, мотивації, цінностей орієнтації. Однак психологи не мали засобів проникнення в суть явищ, які описувалися. Оскільки психологічні методи отримання вихідних даних обмежувалися самоспостереженням, центральною ланкою творчості визнавалися безсвідомі процеси.

З розвитком експериментальних підходів у психології творчості почали застосовуватися активні методи отримання вихідних даних – тести, анкетування, інтерв'ю, експеримент. Психологія досліджувала явища творчості з різних сторін, але підстава для виділення окремих елементів були дуже суб'єктивними. Результати показали, що свідоме і безсвідоме, інтуїтивне і розумне доповнюють одне одного.

До середини XX століття психологія пов'язувала творчі здібності з розумовим розвитком. Потреба визначити інтелектуальні здібності призвела до створення IQ-тестів на розумову обдарованість. Проте дослідження багатьох психологів показали відсутність прямої залежності творчих здібностей від інтелекту і суми знань, тобто кореляції між коефіцієнтом інтелекту і здібністю створювати нове – креативністю.

Вивчення феномена креативності ускладнюється тим, що при оцінюванні творчих характеристик дослідник має справу передусім з якістю явища. Дослідження креативності на власно науковому матеріалі було здійснено в 1959 році групою вчених на чолі з ДЖ. Гілфордом. За допомогою факторного аналізу на матеріалі точних наук. Паралельно і незалежно від Гілфорда серію експериментів на матеріалі мистецтва в тому ж 1959 році провели В. Лоуенфельд і К. Бейттел. Співставлення результатів дослідження дозволили виявити 8 суттєвих критеріїв, придатних для диференціювання:

1. Уміння бачити проблему.
2. Швидкість, уміння бачити в проблемі як можна більше можливих сторін та зв'язків.
3. Гнучкість як уміння: зрозуміти нову точку зору; відмовитися від засвоєної точки зору.
4. Оригінальність, здатність відклонятися від шаблону.
5. Здатність до перегрупування ідей та зв'язків.
6. Здатність до абстрагування або аналізу.
7. Здатність до концентрації або синтезу.
8. Відчуття гармонійності організації ідей.

Крім того, було показано, що креативність у мистецтві і науці має загальні ознаки; це дозволяє використовувати творчі здібності, напрацьовані в одній галузі, в іншій сфері людської діяльності.

Результати цих робіт викликали свого часу сподівання, що дослідники нарешті отримають засоби пізнання творчої особистості. Однак наступні дослідження не підтвердили їх ефективність, оскільки креативність у цілому не піддається вичерпному визначенню за допомогою факторного аналізу.

Вітчизняні психологи – С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, Л.Л. Анциферова, А.В. Брушлинський, Т.В. Кудрявцев, О.М. Матюшкін, Я.О. Пономарьов, О.К. Тихомиров та інші пов'язували проблему творчості з дослідженнями результатів продуктивного мислення методом проблемних ситуацій. Проте результати цих досліджень, хоча діапазон їх був достатньо великим, не дали повної уяви про параметри творчого мислення, так як метод не дозволяв відкрити нові закономірності, не орієнтував суб'єкт на постановку нової проблеми, а також не враховував значення процесу цілепокладання.

Я.А. Пономарьов в збірнику «Тенденції розвитку психологічної науки» до числа найбільш суттєвих тенденцій творчості відносить витиснення принципу дії принципом взаємодії. Сюди ж слід віднести витиснення діяльнісного підходу системним. Разом із тим діяльнісний підхід залишається достатньо виправданим, якщо його розглядати як окремий випадок системного підходу, в основі якого лежить не дія (діяльність), а взаємодія.

Друга тенденція – об'єднання когнітивних та особистих утворень. Психологічні механізми формування і функціонування як інтелекту, так і особистості виявляється тотожними.

Усвідомлення значення суб'єктивних факторів особистості в їх взаємодії з об'єктивними факторами привело до того, що особистісний фактор став враховуватися при дослідженні творчих процесів. Так психологія творчості, починаючи розглядати в якості об'єкту дослідження особистість в усьому спектрі її якостей, разом з іншими науками вводить в інструментарій своєї методології принцип системності.

Протягом багатьох років проблема розвитку креативних здібностей учнів привертає до себе пильну увагу представників самих різноманітних галузей наукових знань – філософії, педагогіки, психології, лінгвістики та інших. Це пов'язано з потребами сучасного суспільства в активних особистостях, здібних ставити нові проблеми, знаходити якісні рішення в умовах невизначеності, постійного удосконалювати накопичені суспільством знань, так як в наші дні талант і творча обдарованість стає запорукою економічного процвітання та засобом національного престижу.

Різні дослідники питання творчості розглядають його в різних ракурсах. Так, Д.Б. Богоявленська вважає, що власне творчість починається там, де перестає бути тільки відповіддю, тільки рішенням поставленого завдання [2]. Тобто там, де самоцінним є сам процес діяльності, а не лише результат. Саме в цьому виході за межі заданого, в цій здатності до продовження пізнання за рамками вимог заданої ситуації, і криється таємниця вищих форм творчості, здатність бачити в предметі щось нове, таке, чого не бачать інші. Таку ж точку зору мають Л.А. Гапоненко та А.Н. Лук, вони вважають, що творчість – це факт нестандартного рішення простого завдання, здатність побачити те, що не вкладається в рамки раніше засвоєного [3].

За Н.Т. Гурець творчість – це діяльність людини, спрямована не тільки на творення нових за змістом та формою матеріальних та духовних цінностей, як твердить О.О. Борисова, але й на розвиток самої особистості. Творчість забезпечується посиленою діяльністю особистості, тобто її цілеспрямованою активністю. Творчість – похідне інтелекту, заломленого через мотиваційну структуру [4].

Л.С. Виготський взагалі має своєрідну точку зору щодо того, що таке творчість: “Те, що ми називаємо творчістю є зазвичай тільки катастрофічний акт пологів, що з'явився в результаті дуже довгого внутрішнього виношування та розвитку плода” [5]. Дехто навіть намагався розглядати творчість з фізіологічного боку.

Одні наділяють здатністю творити лише геніїв, інші, і таких більшість, вважають, що творчі здібності можна розвинути. Зустрічаються і такі крайні точки зору, як у П. Торренса: “творчість – природний процес, породжений сильною потребою людини в знятті напруги, яка виникає в ситуації незавершеності або невизначеності”.

Але процес розуміння того, що таке творчість, сам вимагає творчого підходу. У всіх судженнях вчених ми можемо прослідкувати думку, що специфічними властивостями творчого процесу, продукту та особистості є їх оригінальність, слушність, валідність, адекватність завданню. Наприклад, одне з розумінь творчості – незвичайні прояви ординарних процесів. Саме творча діяльність людини робить його істотою, зверненою до майбутнього, творить його та видозмінює своє сьогодення.

Для вивчення творчості Д.Б. Богоявленська ввела одиницю її аналізу – інтелектуальну активність. Це продовження пізнавальної діяльності, не зумовлене ні практичними потребами, ні зовнішньою чи суб'єктивною негативною оцінкою роботи. Вчена виділяє декілька рівнів інтелектуальної активності. Якщо навіть при найдобросовісній та енергійній роботі досліджуваний залишається в рамках способу дії, знайденого спочатку, то це показник пасивного рівня – безініціативне прийняття того, що задане ззовні [2]. Ще однією відмінною рисою пасивного рівня є нетерпляча потреба в нових враженнях, як тільки зник до старих; в цьому розпізнається незрілість думки, поверхневність. Для людини ж з найвищим рівнем інтелектуальної активності – креативним емпірично знайдена закономірність стає не кінцевим пунктом розумового процесу, а проблемою – самостійною метою дослідження. Другим рівнем інтелектуальної активності є евристичний.

Визначимо творчі завдання в початковій школі та методи навчання творчості.

Кожну діяльність, у тому числі і творчу, можливо представити у вигляді виконання певних завдань. І.Е. Унт, визначає творчі завдання як завдання, що потребують від учнів творчої діяльності, у яких учень повинен сам знайти засіб рішення, застосувати знання в нових умовах, створити дещо суб'єктивно (інколи об'єктивно) нове.

Ефективність розвитку творчих здібностей здебільшого залежить від того матеріалу, на основі якого складено завдання. Аналіз навчальних посібників початкової школи доводить, що творчі завдання, які в них містяться, в основному, відносяться до "умовно творчих", продуктом яких є твори, перекази, малюнки та ін. Частина завдань спрямована на розвиток інтуїції учнів; знаходження декількох варіантів відповідей.

Між тим, для ефективного розвитку креативних здібностей школярів застосування евристичних методів повинно поєднуватися із використанням алгоритмічних методів творчості.

На основі аналізу літератури (Г.С. Альтшуллер, В.А. Бухвалов, А.А. Гін, М.А. Данилов, А.М. Матюшкін та ін.) можливо виділити наступні вимоги до творчих завдань:

- відкритість (зміст проблемної ситуації або протиріччя);
- відповідні умови обраним методам творчості;
- можливість різних способів рішення;
- врахування актуального рівня розвитку;
- врахування вікових особливостей учнів.

Під системою творчих завдань необхідно розуміти упорядковану численність взаємопов'язаних творчих завдань, сконструйованих на основі ієрархічно побудованих методів творчості, орієнтовану на пізнання, створення, перетворення та використання в новій якості об'єктів, ситуацій, явищ і спрямованих на розвиток креативних здібностей молодших школярів у навчальному процесі.

Система творчих завдань включає цільовий, змістовний, діяльнісний та результативний компоненти.

Системоутворюючий фактор – особистість учня: його здібності, потреби, мотиви, цілі та інші індивідуально-психологічні особливості, суб'єктивно-творчий досвід.

Особлива увага приділяється творчій діяльності самого учня. Під змістом творчої діяльності розуміються дві його форми - зовнішня та внутрішня. Зовнішній зміст освіти характеризується освітнім середовищем, внутрішній - є досягненням самої особистості, створюється на основі особистого досвіду учня в результаті його діяльності.

Диференціація творчих завдань повинна відбуватися за такими параметрами:

- складність проблемних ситуацій, які в них містяться;
- складність розумових операцій, необхідних для їх рішення;
- форми уявлення протиріччя (наявні, приховані).

У зв'язку з тим виділяють три рівня складності змісту системи творчих завдань.

Завдання III (початкового) рівня складності пропонуються учням першого та другого класу. В якості об'єкта на цьому рівні повинен виступати конкретний предмет, явище або ресурс людини. Творчі завдання цього рівня містять проблемне питання або проблемну ситуацію, допускається застосування метода перебору варіантів або евристичних методів творчості та призначених для розвитку творчої інтуїції та просторової продуктивної уяви.

Завдання II рівня складності спрямовані на розвиток основ системного мислення, продуктивної уяви, переважно алгоритмічних методів творчості. Під об'єктом в завданнях даного рівня виступає поняття "система", а також ресурси систем. Вони представлені у вигляді розпливчатої проблемної ситуації або містять протиріччя в явній формі. Мета завдань даного типу - розвиток основ системного мислення учнів.

Завдання I рівня - це відкриті задачі із різних галузей знань, які містять приховані протиріччя. В ролі об'єкта розглядаються бісистеми, полісистеми, ресурси любих систем. Завдання такого типу пропонуються учням 3-го та 4-го року навчання. Вони спрямовані на розвиток основ діалектичного мислення, усвідомленого застосування алгоритмічних і евристичних методів творчості.

Обрані учнями методи творчості при виконанні завдань характеризують відповідні рівні розвитку творчого мислення, творчої уяви. Перехід на новий рівень відбувається в процесі накопичення учнями досвіду творчої діяльності.

III рівень - припускає виконання завдань на основі перебору варіантів і накопиченого творчого досвіду в дошкільному віці та евристичних методів. Використовуються такі методи творчості, як:

- метод фокальних об'єктів,
- морфологічний аналіз,
- метод контрольних питань,
- дихотомія,
- синектика,
- окремі типові прийоми фантазування.

II рівень - припускає виконання творчих завдань на основі евристичних методів та елементів ТРВЗ, таких як:

- метод маленьких чоловічків,
- методи подолання психологічної інерції,
- системний оператор,

- ресурсний підхід,
- закони розвитку систем.

І рівень - припускає виконання творчих завдань на основі розумових інструментів ТРВЗ, таких як:

- адаптований алгоритм рішення винахідницьких задач,
- прийоми розрішення протиріч в просторі та часі,
- типові прийоми розрішення протиріч.

Кожен із методів творчості на різних рівнях системи творчих завдань має певні функції. Розглянемо їх.

III рівень системи творчих завдань включає такі методи творчих завдань:

1. Перебір варіантів включає наступні функції: найбільш примітивний метод рішення творчих задач, який не входить до числа методів РТУ; його використання на початковому рівні навчання сприяє розвитку навичок організації пошукової діяльності, накопиченню досвіду організації власної творчої діяльності учнів, актуалізує накопичений досвід учнів.
2. Метод фокальних об'єктів включає наступні функції: розвиває уміння добирати нетипові якості до об'єкту, уявляти та пояснювати практичне призначення незвичних якостей, використовуючи елементи фантазування, подолати психологічну інерцію в процесі перетворення якостей об'єктів.
3. Морфологічний аналіз включає наступні функції: розвиває уміння генерувати велику кількість варіантів відповідей в рамках заданої теми; розвиває комбінаторні уміння; утворює оцінку ідей та деталізує найбільш вдалі.
4. Дихтомія включає наступні функції: розвиває уміння виділяти різні ознаки об'єктів, утворює групування об'єктів ситуацій, явищ за визначеними характеристиками, здійснює класифікацію об'єктів, обирає підставу для класифікації в залежності від мети та конкретної ситуації; дозволяє звзунти поле пошуків; розвиває уміння орієнтуватися в просторі, аналізувати ситуації.
5. Синектика включає наступні функції: розвиває уміння розглядати об'єкти, ситуації, явища з різних точок зору, змінювати точку зору на звичайні об'єкти за допомогою заданих педагогом умов.

II рівень системи творчих завдань включає такі методи творчих завдань:

1. Типові прийоми фантазування включають наступні функції: розвивають уміння якісно, системно генерувати ідеї; робити фантастичні перетворення як самого об'єкта, так и його якостей, складових (підсистеми), або міста функціонування (надсистеми) за допомогою прийому, заданого педагогом або обраного самим учнем.
2. Моделювання включає наступні функції: розвиває уміння школярів розглядати об'єкт "зсередини"; розширює можливості учнів в керуванні пошуковою діяльністю; сприяє прагненню самостійно пояснювати ситуації, явища.
3. Група методів "Подолання психологічної інерції" включає наступні функції: розвиває уміння учнів швидко знаходити оригінальні рішення; дозволяє учням змінювати точку зору на об'єкти, ситуації, явища в залежності від умов; розвиває уміння розглядати об'єкти засобами змінення його кількісних та якісних характеристик.
4. Системний оператор включає наступні функції: розвиває уміння учнів розглядати об'єкти, ситуації, явища за допомогою алгоритму системного мислення; дозволяє учням розглядати об'єкти як системи; розвиває уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; спонукає учнів прогнозувати розвиток об'єкта та його функції.
5. Ресурсний підхід включає наступні функції: спонукає учнів удосконалювати системи за допомогою внутрішніх і зовнішніх ресурсів, отримувати оригінальні рішення, близькі до ідеальності.

I рівень системи творчих завдань включає такі методи творчих завдань:

1. Закономірність розвитку систем включає наступні функції: розвиває уміння учнів цілеспрямовано удосконалювати системи за напрямком до ідеального кінцевого результату; дозволяє керувати творчими процесами; розвиває уміння розглядати системи в розвитку; підвищує ефективність прогнозування.
2. Адаптований алгоритм рішення винахідницьких задач включає наступні функції: розвиває уміння виділяти суперечливі якості; розвиває уміння планувати творчу діяльність; дозволяє організувати ефективний пошук рішення; сприяє виконанню завдання на якісно новому рівні.
3. Прийоми вирішення протиріч включають наступні функції: сприяє розвитку умінь виділяти суперечливі якості; розвиває уміння розглядати об'єкти в протиріччях; розвивають уміння розділяти суперечливі якості в просторі та часі.

4. Типові прийоми усунення протиріч включають наступні функції: підвищують ефективність пошукової діяльності; розвивають уміння якісної генерації ідей; розвивають уміння вирішувати протиріч.

Творчий розвиток особистості за всіх часів розглядався як один з пріоритетних напрямів освіти. У відкритому світі, де майбутнє не може бути чітко прогнозовано, а теперішнє має декілька потенціальних ліній розвитку, людина знаходиться в ситуації постійного вибору, пошуку оптимального рішення відповідно до умов життя і праці. Тому на всіх рівнях неперервної освіти повинні створюватися умови для розвитку інтелекту і творчих якостей особистості, підготовки її до життя у відкритому суспільстві, самостійної взаємодії з динамічним світом професійної праці. Актуальність проблеми творчого розвитку особистості сьогодні усвідомлюється настільки, що є авангардною в усіх державних документах про освіту, виступах осіб, які безпосередньо причетні до розвитку системи освіти

Отже, важливо, щоб навчальний процес будувався як творчий, в результаті якого виникає нове творче досягнення, що не міститься у вихідних умовах, щоб він був спрямований на розвиток творчого, зокрема дивергентного, мислення. У діяльності, спрямованій на творчий розвиток учня, викладач має враховувати, що: в діяльності окремі здібності виявляються не ізольовано, а у взаємодії і по відношенню до мети як щось цілісне, міра інтеграції здібностей у системі конкретної діяльності може мати індивідуальне забарвлення, оскільки з однією і тією ж продуктивністю окремих функцій у різних осіб результативність їх діяльності буде відрізнятися, кожний індивід характеризується ще й показником інтеграції окремих здібностей по відношенню до різних видів діяльності. Важливою є думка, що творчість — це похідна інтелекту, заломлена через мотиваційну структуру, яка або гальмує, або стимулює її прояв (Д.Б.Богоявленська). Ефективність розвитку творчих можливостей учнів у процесі навчання значною мірою залежить від врахування при створенні творчої ситуації основних закономірностей і етапів творчого процесу.

Подальшого вивчення потребують закономірності творчого процесу, розвитку творчих якостей особистості накладають певні вимоги на технології викладання і розробки змісту навчальної дисципліни, організації творчої навчально-пізнавальної діяльності учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ключина Н.В. Когда интересно и весело/ Н.В. Ключина // Педагогічна Сумщина. - 1997. - №2 - С. 33-34
2. Богоявленская Д.Б. “Субъект деятельности” в проблематике творчества/ Д.Б. Богоявленская // Вопросы психологии. – 1999. - №2. - С 35-41.
3. Гапоненко Л.А. Психологические аспекты развития творческой личности будущего учителя/ Гапоненко Л.А. // Формирование активной, творческой личности в учебном процессе школы и вуза / Под. ред. В.К.Буряка и Л.В.Кондрашовой. – Кривой Рог: КрГПИ, 1996. - С. 90-99.
4. Гурець Н.Т. Педагогічні умови розвитку творчої активності молодших школярів у гуртковій роботі: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. Наук / Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С.Сковороди – Харків: Наука, 1994. - 25 с.
5. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте/ Выготский Л.С. – СПб.: СОЮЗ, 1997. - 96 с.

УДК [78.07:61] : 17.02

МУЗЫКОТЕРАПИЯ КАК СПОСОБ ГАРМОНИЗАЦИИ ВНУТРЕННЕГО СОСТОЯНИЯ ЧЕЛОВЕКА

Гамина Т.С., к. пед. н., доцент

Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко

В статье раскрывается значение функциональной музыки и психотерапевтическое воздействие музыки в процессе слушания на внутреннее состояние человека.

Ключевые слова: музыкотерапия, музыкафилия, амюзия (непереносимость музыки).